

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Факультет психології та історії
Кафедра філософії та соціальних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
завідувач кафедри

д.ф.н., проф. Харченко Ю. В.

«28» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Географія населення

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: А Освіта

(шифр, назва галузі)

Спеціальність: A4.07 Середня освіта (Географія)

(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота

(назва)

Форма навчання денна

(денна, заочна.)

2025–2026 навчальний рік

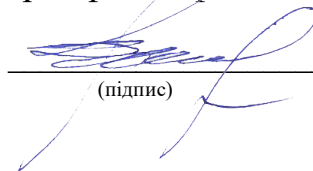
Робоча програма навчальної дисципліни “Географія населення” розроблена на основі освітньо-професійної програми “Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота” навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня “бакалавр” за спеціальністю А4.07. Середня освіта Географія)

Розробники: Маслова Наталія Миколаївна, доцент, доцент кафедри філософії та соціальних наук, кандидат географічних наук, доцент

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри філософії та соціальних наук

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри філософії та соціальних наук

(підпис)

Харченко Ю. В.
(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни “Географія населення” для студентів спеціальності А4.07 Середня освіта (Географія) за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. – ЦДУ імені В. Винниченка, 2025. – 23 с.

© Маслова Н. М., 2025 рік
© ЦДУ імені В. Винниченка,
2025 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,0	Галузь знань <u>А Освіта</u> (шифр і назва)	Нормативна/ за вибором	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання _____ (назва)	Спеціальність: <u>_А4.07 Середня освіта (Географія)_</u> (шифр і назва)	Рік підготовки	
		1-й	-
Семестр			
2-й		-	
Загальна кількість годин – 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітня програма: <u>Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота</u> (шифр і назва)	18 год.	-
		Практичні, семінарські	
		14 год.	-
		Лабораторні	
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	- год.	-
		Самостійна робота	
		58 год.	-
		Консультації	
		-	
		Вид контролю:	
залік	-		

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомлення студентів з особливостями формування кількості населення світу, окремих регіонів та країн; особливостями процесів відтворення і міграційного руху населення; якісним складом населення; системою розселення, суттю та проявами урбанізації; трудовими ресурсами та особливостями зайнятості населення в регіонах світу; формування умінь застосовувати основні способи аналізу геодемографічної ситуації, населення та системи поселень; виховання поваги до представників різних рас, етносів, релігій, соціальних верств населення.

Завдання:

- засвоєння базових понять курсу;
- ознайомлення з динамікою кількості населення світу, особливостями її формування;

- формувати знання про суть та типи відтворення населення, основні демографічні процеси (народжуваність, смертність, природний приріст населення) та фактори, що на них впливають;
- ознайомити з поняттям «демографічний перехід», фазами демографічного переходу, типами демографічної ситуації та особливостями демографічної політики в країнах з різним типом відтворення;
- формувати знання про міграції, класифікації міграцій, показники міграційного руху населення, міграційній хвилі в минулому та сьогоденні;
- ознайомити з статево-віковим, расово-етнічним, мовним, релігійним складом населення;
- ознайомити студентів з системою розселення, типами поселень, класифікаціями міст за різними критеріями, суттю та проявами урбанізації, найбільшими агломераціями та мегаполісами світу;
- формувати знання про трудові ресурси та особливості зайнятості населення в регіонах світу;
- формувати вміння працювати зі статистичними матеріалами, літературними джерелами; застосовувати основні способи аналізу населення та системи поселень;
- формувати вміння здійснювати математичний, графічний та картографічний аналіз демографічних процесів та геодемографічної ситуації; виявляти основні фактори впливу на демографічні процеси країн та регіонів світу; порівнювати демографічні процеси окремих регіонів між собою та зі світовими процесами народонаселення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

Інтегральна: здатність розв'язувати професійні проблеми та спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти та організації красназничо-туристичної роботи, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук та географічної науки, застосовувати інноваційні технології в роботі, критично та творчо мислити

загальні	фахові
Системні компетентності: ЗК4 – здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, набувати соціальні навички (soft skills), спеціалізовані концептуальні знання в процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя.	ФК1 – здатність демонструвати знання теоретико-методологічних основ та історії розвитку географічної науки, використовувати поняттєво-термінологічний апарат, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному). ФК10 – здатність до системного географічного мислення, критичного сприйняття інформації, розуміння та пояснення основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації, вміння встановлювати географічні закономірності та причиннонаслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства. ФК13 – здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, населення, культури та релігій, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах.

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

Знання і розуміння

Студент:

ПРН1 – знає та розуміє теоретико-методологічні основи та історію розвитку географічної

науки, зокрема, понятійнотермінологічний апарат, концепції, парадигми, теорії географії, географічну номенклатуру;

ПРН2 – описує основні механізми функціонування природних комплексів, суть територіальної організації суспільства, окремих їх компонентів, класифікує зв'язки і залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них;

ПРН6 – знає та розуміє закономірності територіальної організації суспільного виробництва, населення, культури та релігій, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах

Уміння

Студент:

ПРН10 – географічно мислить, критично сприймає інформацію; пояснює основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації; встановлює географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства;

ПРН11 – встановлює закономірності територіальної організації суспільного виробництва та населення, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах;

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Формування кількості і відтворення населення. Склад населення.

Тема 1. Географія населення як складова суспільної географії. Предмет, методи, завдання курсу. Поняття «населення», «народонаселення». Населення як об'єкт вивчення географічних наук. Характерні риси народонаселення. Об'єкт та предмет дослідження в географії населення. Структура географії населення та місце в системі суспільної (соціально-економічної) географії. Зв'язки з іншими галузями знань. Основні завдання курсу, його значення. Важливість курсу для шкільної географії. Методи дослідження в географії населення. Сучасні методи вивчення населення. Значення графічних методів і карт у географії населення. Використання графічних методів (графіки, діаграми, схеми) при вивченні чисельності та відтворення населення, його етнічного та соціального складу. Принципи їх складання. Демографічні піраміди. Зображення регіональних систем розселення та міграцій. Використання довідкових географічних і топографічних карт як джерел даних географії населення. Картограма і картодіаграма у вивченні географії населення. Роль карти в географії населення. Методи зображення чисельності населення, густоти, людності міст, міграцій населення. Способи одержання спеціальних показників для карт (потенціал поля розселення, ступінь впливу міст на дрібніші тощо). Методи картування трудових ресурсів та їх складу. Карти зайнятості населення. Картування функціональних типів міст. Картохема розвитку міських агломерацій. Картування етнічного складу населення. Карти і атласи народів світу. Етнічна карта України і своєї області. Принципи її складання та джерела даних. Використання графічних методів як засобів пізнання географії населення у школі. Історія розвитку географії населення в світі та Україні. Погляди вчених різних соціальних течій на предмет і методи географії населення (німецька «антропогеографія», французька «географія людини»). Дослідження населення на території України в минулому, у XIX і XX ст. Праці Геродота та інших стародавніх географів. Питання географії населення і народознавства у царській Росії та на українських землях у працях В.М.Арсеньєва, Д.І.Яворницького, П.П.Чубинського, П.П.Семенова-Тян-Шанського. Вплив розвитку капіталізму на процеси розселення в Україні. Еміграції в Україні до і після 1917 р. Роль російських вчених М.М.Баранського, Я.М.Кабо, О.С.Ковальова та інших у становленні та розвитку географії населення в Україні. Дослідження К.Г.Воблого, М.В.Птухи, В.І.Нудельмана, Ю.І.Пітюренка та ін.. Теоретичні питання географії населення: основні поняття і закономірності. Закони народонаселення. Критична оцінка теорій народонаселення (антропогеографії, мальтузіанства та ін.).

Тема 2. Кількість та відтворення населення. Кількість населення як основна кількісна характеристика. Методи її обліку. Встановлення чисельності населення та його окремих груп у

межах регіонів, Землі – першооснова характеристики населення, зокрема його географії. Роль статистики як складової частини демографії, її завдання і взаємозв'язки з географією населення. Методи обліку населення, їх історичний розвиток. Переписи населення – основне джерело відомостей про населення. Виникнення переписів, особливості сучасної організації. Облік населення і переписи на українських землях в минулому і в ХХ ст. Поточні обліки населення. Сучасний стан знань про чисельність населення Землі, фактори, що формують чисельність населення. Народонаселення світу: динаміка його зростання, розподіл по континентам і країнам світу. Динаміка кількості населення світу. «Демографічний вибух» у ХХ ст.: причини і механізм. Особливості зростання чисельності населення на Землі, зміни у його складі та розселенні. Демографічний вибух у ХХ ст. Роль населення у матеріальному виробництві та надбаннях культури людства. Ареали скупчення населення у світі. Прогнози Демографічної комісії Фонду народонаселення ООН про зміну чисельності населення. Фактори, що впливають на розміщення населення. Закони та теорії народонаселення. Наслідки зростання чисельності населення у світі. Проблема перенаселення та шляхи її вирішення.

Поняття «відтворення (природний рух) населення». Основні демографічні процеси (народжуваність, смертність, природний приріст) та система показників, що їх характеризують. Історичні та сучасні типи відтворення населення. Фактори, що впливають на відтворення населення. Фактори народжуваності і смертності. Вплив війн на чисельність і географію населення. Особливості географії різних типів відтворення населення в сучасному світі. Демографічний перехід. Фази демографічного переходу. Демографічна ситуація. Типи демографічної ситуації: «демографічний вибух» та «демографічна криза». Особливості демографічної ситуації у країнах різного типу. Демографічна політика: суть, різновиди, заходи. Особливості демографічної політики в країнах з різними типами відтворення. Демографічна політика: суть і ефективність. Демографічна політика окремих країн світу (приклади: Китай, Франція, США, Україна).

Тема 3. Міграції населення. Механічний рух населення (міграції) та його роль у формуванні населення. Класифікації міграцій населення. Причини і мотиви міграцій, їх види. Характеристика основних причин міграцій. Вплив міграцій на демографічну ситуацію країн – вікову, статеву структуру, етнічний склад та відтворювальні процеси. Основні напрямки міграцій в минулому та на сучасному етапі в світі та Україні. Математичні методи аналізу міграційних процесів. Основні показники міграційного руху населення: об'єм міграцій, сальдо міграцій, коефіцієнт сальдо міграцій, коефіцієнт валової міграції, коефіцієнт міграційного прибуття, коефіцієнт міграційного вибуття. Міграційний приріст населення (сальдо міграції). Показники інтенсивності міграційного руху. Напрямки міжнародних міграцій в різні історичні періоди, їх вплив на розвиток господарства. Внутрішні міграції населення України. Хвилі міграцій в Україні з села в місто. «Маятникова міграція», її позитивні риси для мігруючих і територіальної організації виробництва. Проблеми управління міграціями.

Розділ 2. Якісний склад населення світу

Тема 1. Статеві-вікова та сімейна структура населення. Статеві і вікова структура населення та її залежність від типу відтворення. Типи вікової структури населення за Зундбергом (прогресивна, стаціонарна (стабілізуюча), регресивна,) та їх географія. Графічні методи аналізу статевої і вікової структури населення. Статеві-вікові піраміди (усе населення, міське, сільське) як спосіб графічного аналізу статево-вікової структури населення. Принципи побудови статево-вікових пірамід. Особливості статевої та вікової структури населення в різних регіонах та типах країн світу. Сімейна структура населення. Характеристика основних типів сімей (біологічна, територіальна, економічна).

Тема 2. Расовий склад населення. Соціологічні теорії та концепції про расові та етнічні процеси. Поняття «раси». Раса як антрополого-біологічна, історична і ареальна спільність людей. Поділ світу на раси (великі (основні), перехідні, змішані). Концепції расогенезу. Расові стовбури. Характеристика великих рас, підрас, малих рас. Географія поширення великих рас. Характеристика перехідних та змішаних рас.

Тема 3. Етнічний склад населення. Етнічні процеси. Поняття «етнос». Сучасне розуміння терміну «етнос». Атрибутні ознаки етносу. Стадіальні типи етносів. Етнічні спільності: плем'я,

народність, нація. Поняття про етногенез. Концепції етногенезу. Етнічні процеси, їх особливості в різних регіонах світу та на українських землях. Етнічне об'єднання: етнічна консолідація, асиміляція, міжетнічна інтеграція, етногенетична міксація тощо. Етнічне роз'єднання: парціація, сепарація, дисперсія. Основні передумови етнічних процесів у світі. Расові фактори етнічних процесів. Класифікації етносів. Принципи класифікації етносів: географічна, мовна, господарсько-культурна. Лінгвістична класифікація етносів. Мовні сім'ї, мовні групи, мови, діалекти, говірки. Найбільші етнічні сім'ї та групи. Карта народів світу: мовні (етнічні) сім'ї та групи. Роль мови в етнокультурному розвитку. Важливість вивчення етнічного складу населення в економічній і соціальній географії вишів і у шкільній географії.

Тема 4. Релігійний склад населення світу. Етнос і релігія. Релігія і розвиток держав. Релігійний склад населення світу. Релігія як невід'ємна складова духовного буття етносу. Значення релігії. Типологія релігій. Примітивні (місцеві) релігії: магія, тотемізм, фетишизм, шаманізм, зороастризм, культ предків, землеробський культ тощо. Національні релігії: іудаїзм, індуїзм, сикхізм, ведизм, конфуціанство, даосизм, синтоїзм тощо. Світові релігії: буддизм, християнство, іслам. Будизм та його напрямки. Християнські конфесії: католицизм, православ'я, протестантизм. Представники головних напрямків ісламу: шіїти та суніти. Міжрелігійні та міжконфесійні конфлікти. Проблема ісламізації світу. Географія поширення релігій.

Розділ 3. Територіальна організація населення. Трудові ресурси та їх використання.

Тема 1. Територіальна організація населення. Системи розселення та їх географічні форми. *Урбанізація.* Співвідношення понять «територіальна організація населення», «розселення населення», «розміщення населення». Розселення населення як процес розподілу і перерозподілу населення по території та його результат (сітка поселень). Розселення як одна з сторін життя суспільства у конкретних природних і соціально-історичних умовах. Розміщення населення і міграції. Розміщення населення (складова частина розселення) як результат процесу географічного поширення населення, формування поселень, господарського освоєння території Землі. Природні та соціально-економічні фактори розміщення населення (залежність пріоритетності їх від епохи і конкретних умов). Основні показники. Поняття густоти населення. Способи розрахунку густоти населення. Характерні відміни у густоті населення (сільська місцевість, міські агломерації, різні географічні зони і локальні території). Взаємозалежність розміщення господарства та населення. Характеристика основних рис заселення Землі та сучасного розміщення населення. Зони і райони найбільшої концентрації населення в Європі, Азії, Америці, Африці, Австралії. Зміни у розподілі населення у XX ст. під впливом неоднакового природного і механічного руху населення (зростання питомої ваги у населенні Землі зарубіжної Азії, Африки, Латинської Америки). Вплив на розміщення населення зовнішніх міграцій. Сучасні наукові уявлення про системи розселення та їх географічні форми. Залежність розселення від способу виробництва і географічного середовища. Географічні форми розселення (кочове, осіле, у тому числі групове, дисперсне тощо) та їх поширення у світі. Типи поселень. Міські та сільські поселення. Економіко- і соціально-географічне вивчення населених пунктів. Динаміка зростання міського населення і зміни у його співвідношенні з сільським. Міста, їх виникнення і розвиток. Господарські та адміністративні функції та районоутворююча роль міст. Класифікації міст за чисельністю населення (людністю), функціями, генезисом та іншими ознаками, зокрема географічними. Комплексна класифікація міст. Місто і географічне середовище. Екологічні проблеми. Роль і проблеми великих міст світу. Тенденції у зростанні людності міст у XX ст. Схема економіко-географічного вивчення міста (за М. М. Баранським). Внутрішня географія і планування міста. Поняття про Генеральний план комплексного розвитку міста.

Урбанізація. Сучасне визначення і вивчення цього багатогранного суспільного процесу. Рівень урбанізації. Етапи та стадії урбанізації. Урбанізація у світі, її причини та наслідки; прогноз на майбутнє. Урбанізація та її особливості в Україні. Проблеми, пов'язані з урбанізацією в різних регіонах світу. Територіальні системи міських поселень. Міські агломерації в світі та Україні, їх критерії та показники розвитку. Моноцентричні та поліцентричні (конурбації) агломерації. Найбільші агломерації світу. Наслідки некерованого

розвитку промислового комплексу в ареалах міських агломерацій. Методи вивчення з метою управління збалансованим розвитком міськими агломераціями як територіальною системою взаємозв'язаних міст. Мегаполіси у світі. Основні урбанізовані зони світу, міські агломерації, їх групи: конурбації (в Англії), мегалополіси (у США, Японії). Проблеми розселення. Містобудування та управління розвитком міст. Дослідження їх в Україні (прогнозування та проектування, вплив ринкової економіки та науково-технічного прогресу). Нові державні будівельні норми планування і забудови територій. «Блакитна лінія». Силуети міст.

Сільське розселення. Особливості формування сільського розселення, тісний зв'язок з природними умовами, зокрема рельєфом, продуктивними сільськогосподарськими і лісовими угіддями. Місце сільського розселення у світі у країнах різного типу та динаміка сільського розселення в Україні. Зв'язок динаміки сільського розселення з соціально-економічними факторами (рівень економічного розвитку країни, індустріалізація, урбанізація тощо). Сільські поселення, їх типи, людність. Історичний шлях формування сучасного сільського розселення в Україні. Виробничі типи сільських поселень, їх залежність від спеціалізації господарств. Сільське розселення і аграрні відносини. Вплив аграрних реформ на розвиток хутірської системи в Україні («столипінська реформа», польська «комасація» у 30-х роках). Сучасна сітка сільського розселення. Проблеми і заходи по відродженню села в Україні. Розвиток нових функцій поселень у сільській місцевості (агропромислові, рекреаційні та інші центри). Системи сільського розселення (на прикладі обласних систем України) та їх взаємозв'язки з міським розселенням.

Тема 2. Трудові ресурси та зайнятість населення. Соціальний і професійний склад населення. Трудові ресурси – головний економічний потенціал країни (села, міста). Поняття трудових ресурсів в Україні та інших державах, їх склад, особливості формування у різних типах відтворення населення. Трудові ресурси Землі та окремих регіонів. Використання трудових ресурсів в економічно розвинутих країнах і країнах, що розвиваються. Зміст понять «економічно активне населення», «самодіяльне населення» у статистиці різних країн. Зайнятість трудових ресурсів. Баланс трудових ресурсів регіону (міста, села), країни. Трудові ресурси України, їх чисельність. Освітня структура населення. Рівень освіти – одна з найважливіших якісних характеристик населення, необхідна передумова формування кадрового потенціалу країни. Показники, переписи та інші джерела інформації, зміни освітньої структури населення в Україні у XX ст., у радянські часи, у зарубіжних країнах різного типу. Професійна структура населення та її залежність від загального і географічного поділу праці. Значення вивчення професійного складу населення для географії населення і господарства. Професійний склад населення України. Вплив його на науково-технічний прогрес, формування освіти. Поняття «робоча сила», проблема зайнятості населення і соціального захисту незайнятих у світі, в Україні в умовах багатуоукладної економіки.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	консульт.	СРС		л	п	лаб.	інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Формування кількості і відтворення населення												
Тема 1. Географія населення як складова суспільної географії.	8	2	-	-	-	6						
Тема 2. Кількість та	14	4	4	-	-	6						

відтворення населення.												
Тема 3. Міграції населення.	10	2	2	-	-	6						
Разом за Розділом 1	32	8	6	-	-	18						
Розділ 2. Якісний склад населення												
Тема 1. Статеві та сімейна структура населення.	8	2	2			4						
Тема 2. Расовий склад населення.	7	2	1			4						
Тема 3. Етнічний склад населення. Етнічні процеси.	10	2	1			7						
Тема 4. Релігійний склад населення світу.	9	2	2			5						
Разом за Розділом 2	34	8	6			20						
Розділ 3. Територіальна організація населення. Трудові ресурси та їх використання												
Тема 1. Територіальна організація населення. Системи розселення та їх географічні форми. Урбанізація.	13	1	2	-	-	10						
Тема 2. Трудові ресурси та зайнятість населення.	11	1	-	-	-	10						
Разом за Розділом 3	24	2	2	-	-	20						
Усього годин	90	18	14	-	-	58						
ІНДЗ												
ІНДЗ	-	-	-	-	-	-						
Усього годин	90	18	14	-	-	58						

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Географія населення як складова суспільної географії.	2
2	Кількість населення світу та її динаміка	2
3	Відтворення населення	2
4	Міграції населення.	2
5	Статеві-вікова структура населення	2
6	Расовий склад населення світу	2

7	Етнічний склад населення світу. Етнічні процеси.	2
8	Релігійний склад населення світу	2
9	Територіальна організація населення. Системи розселення та їх географічні форми. Урбанізація. Трудові ресурси та зайнятість населення.	2
	Разом	18

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Чисельність населення світу та її динаміка	2
2	Природний рух (відтворення) населення. Демографічний перехід	2
3	Міграції населення	2
4	Статеві-вікова структура населення	2
5	Расовий та етнічний склад населення світу.	2
6	Релігійний склад населення світу. Географія поширення релігій.	2
7	Розміщення населення. Густота населення. Системи розселення та їх географічні форми. Міські та сільські поселення. Урбанізація як світовий процес	2
	Разом	14

4.2.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин

4.3. Теми лабораторних занять не передбачено

4.4. Завдання для самостійної роботи

4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. Формування кількості і відтворення населення.		
1.	Історія досліджень населення від стародавніх часів до наших днів. Історія розвитку географії населення в світі та Україні.	6
2.	Регіональні особливості процесів відтворення населення та регіональна демографічна політика	6
3.	Історія та сучасні міграційні процеси у світі. Вплив міграцій на процес перерозподілу населення. Міграційні хвилі в світі. Міграційних рух населення України.	6

Розділ 2. Якісний склад населення		
4.	Регіональні особливості статево-вікової структури населення.	4
5.	Характеристика перехідних рас.	4
6.	Концепції етногенезу. Концепції етногенезу українців.	7
7.	Міжрелігійні та міжконфесійні конфлікти. Проблема ісламізації світу.	5
Розділ 3. Територіальна організація населення. Трудові ресурси та їх використання		
8.	Регіональні особливості урбанізації. Основні урбанізовані зони світу.	3
9.	Характеристика найбільших агломерацій та мегаполісів світу.	4
10.	Особливості сільського розселення у світі у країнах різного типу та динаміка сільського розселення в Україні.	3
11.	Безробіття: суть, види, регіональні особливості.	5
12.	Моделі ринку праці	5
	Разом	58

4.4.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання не передбачено

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проектно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності за джерелом знань:

- словесні: лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція, розповідь, пояснення, інструктаж, бесіда, дискусія, диспут;
- наочні: презентація, демонстрація, ілюстрація;
- практичні: практичні роботи, вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, складання конспектів (тез), робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, підготовка рефератів, доповідей,

повідомлень, презентацій, метод проектів, аналіз проблемних ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей, прогнозування тощо.

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- фронтальне та індивідуальне усне опитування;
- письмове опитування;
- перевірка практичних робіт;
- перевірка конспектів (тез);
- перевірка виконання самостійної роботи;
- захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проектів;
- контрольна робота;
- перевірка виконаних завдань у класі на платформі Google Classroom тощо.

Дистанційні методи навчання: телекомунікаційні методи (інтерактивні лекції, практичні заняття, on-line консультації в режимі зустрічей у Google Meet; робота у Viber-групах, самостійна робота студентів з використанням освітньої платформи Google Classroom.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- залік;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи, участь у обговореннях;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю є* перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи.

Оцінюванню підлягають:

- рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;

- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- активність при обговоренні питань практичного заняття;
- виконані практичні роботи;
- реферати, презентації, доповіді;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань тощо.

Методи поточного контролю: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, перевірка практичних робіт, перевірка конспектів (тез), перевірка виконання самостійної роботи, захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проєктів; контрольна робота; перевірка виконаних завдань у класі на платформі Google Classroom тощо.

Під час дистанційного навчання: опитування, тестування, контрольні роботи, перевірка виконаних завдань з використанням навчальних платформ Zoom, Classtime, Google Classroom) тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з географії населення

Оцінювання якості знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточне оцінювання

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, на консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередньо отриману оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів.

Максимальний бал з кожно тему практичного заняття – **14 балів**, в тому числі:

- за усну чи письмову відповідь – 5 балів;
- за виконання та захист практичної роботи – 5 балів;
- за завдання для самостійної роботи — 4 бали.

Крім того, студент має змогу отримати 0,5 бали за доповнення та 5 балів за захист реферату чи повідомлення з презентацією.

В рамках вивчення курсу є можливість визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, за умови, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають окремому розділу, темі/темам курсу методики навчання географії, які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

Валідація результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, передбачає такі етапи:

1. Студент звертається із заявою на ім'я ректора з проханням визнати результати навчання, набуті у неформальній та/або інформальній освіті. Заява має бути завізована деканом факультету. До заяви додаються документи (сертифікати, свідоцтва, посилання тощо), які визначають обсяги та перелік результатів навчання, набутих під час неформального та/або інформального навчання, а також результати контролю.

2. Ректор у своїй резолюції дає розпорядження декану факультету створити Предметну комісію, яка розгляне підтверджувальні документи і здійснить підсумковий контрольний захід та визначить термін, до якого потрібно завершити процедуру визнання результатів навчання.

3. Предметна комісія у складі завідувача випускової кафедри, гаранта ОП, викладача, іншого науково-педагогічного працівника кафедри, представника студентського самоврядування протягом тижня від розпорядження ректора вносять пропозиції щодо визнання

результатів навчання, отриманих у процесі неформальної освіти та перезарахування їх. Присутність здобувача вищої освіти на засіданнях Предметної комісії обов'язкова. Предметна комісія розглядає надані документи, здійснює аналіз їхньої відповідності робочій програмі, проводить співбесіду зі здобувачем та ухвалює рішення про те, чи можуть бути частково визнані результати, набуті під час неформального та/або інформального навчання та зарахувати їх як поточну атестацію з відповідного змістовного модуля дисципліни. За результатами валідації Предметна комісія формує протокол, у якому міститься висновок стосовно визнання чи невизнання результатів навчання, отриманих під час неформальної та/або інформальної освіти. У разі успішного перезарахування окремого змістовного модуля/модулів дисципліни студент звільняється від виконання відповідних завдань, отримуючи за них максимальний бал, що обов'язково враховується викладачем під час вивчення здобувачем дисципліни, а також виставлення підсумкової оцінки з освітнього компонента.

Критерії оцінювання студентських теоретичних усних відповідей чи повідомлень на практичних заняттях з курсу «Географія населення»

При оцінюванні усних відповідей та повідомлень студентів враховується:

1. рівень осмислення навчального матеріалу;
2. рівень сформованості аналітичних вмінь і концептуальних підходів;
3. повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
4. використання додаткової літератури;
5. порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків.

5 б. ставиться у випадку, коли студент продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату географії населення та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань географії населення та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відсутні відповіді мовні та стилістичні помилки.

4 б. ставиться у випадку, коли відповідь студента майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій педагогічній ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі стилістичні помилки.

3 б. ставиться, коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з географії населення. Понятійно-термінологічний апарат географії населення в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з географії населення. Понятійно-термінологічний апарат географії населення майже не сформований, але студент в загальних рисах розкриває проблему, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, непослідовний, нелогічний. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь має

формальний характер. Студент не здатен використовувати знання на практиці, навіть у знайомій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

1 б. ставиться, коли відповідь дуже фрагментарна. Студент не має системних знань з географії населення. Понятійно-термінологічний апарат географії населення не сформований, але студент розкриває окремі моменти проблеми. Виклад матеріалу не структурований, непослідовний, нелогічний. Відповідь має формальний характер. Студент не здатен використовувати знання на практиці. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання практичної роботи

5 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання практичної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу з теми практичного заняття. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Якісно та охайно виконаний графічний та картографічний матеріал. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосував творчий підхід до виконання завдань. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

4 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для практичної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь на питання викладача при захисті роботи майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Картографічний та графічний матеріал виконаний якісно, але не достатньо охайно. Наявні висновки до кожного завдання, але у деяких висновках недостатня доказова база. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

3 б. ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав всі завдання практичної роботи, але 1/2 з них виконана не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи неповна, фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. Картографічний та графічний матеріал виконаний неякісно. У роботі наявні фактичні та/або стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань практичної роботи. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент недостатньо оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Картографічний та графічний матеріал відсутній або виконаний з помилками та неохайно. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

1 б. ставиться, коли студент якісно виконав 1/3 завдань практичної роботи. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент недостатньо оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Картографічний та графічний матеріал відсутній. Відсутні висновки до завдань або вони помилкові. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання завдання для самостійної роботи

На завдання для самостійної роботи студентів з кожної теми виділяється по 4 бали.

4 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу цієї чи іншої теми курсу географії населення, що виноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування цієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань географії населення та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

3 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, методологічних підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли студент якісно виконав ½ завдань. Демонструє вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

1 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/3 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання рефератів

При оцінюванні реферату враховуються:

- ступінь розкриття теми;
- рівень науковості та доступності тексту реферату;
- вміння працювати з науковою літературою, систематизувати та структурувати матеріал;
- наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
- використання при підготовці реферату декількох джерел інформації;
- дотримання вимог до оформлення реферату (наявність титульної сторінки, плану, вступу; правильність оформлення посилання на використані джерела; список використаних джерел; оцінка грамотності та культури викладу; дотримання вимог до обсягу реферату тощо);
- вільне володіння матеріалом реферату при захисті.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за реферат – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до написання реферату: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.

4 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, не зовсім витриманий обсяг реферату, є недоліки в оформленні.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені значні недоліки, є значні неточності у викладі матеріалу; відсутня логіка викладу, не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні.

2 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до реферування, тема висвітлена дуже поверхово або частково, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні.

1 бал виставляється у випадку, коли тема реферату не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг реферату занадто малий; не дотримано вимог до оформлення реферату.

Критерії оцінювання презентації

При оцінюванні комп'ютерної презентації враховуються:

- наявність титульного слайда, на якому зазначено назву доповіді/презентації та відомості про авторів;
- логічна послідовність слайдів;
- дотриманні вимог до тексту слайдів (наявністю заголовків, які висвітлюють основну ідею цього слайда; не більше ніж 6-8 рядків тексту на слайді, по 6-8 слів у рядку; текст повинен складатися з простих речень та коротких слів; розмір символів тексту має бути достатнім для розпізнавання з найвіддаленішого кутка аудиторії, рекомендований розмір символів не менше ніж 24 пт.).
- дотримання вимог до графічних об'єктів на слайдах (кількість зображень повинна бути достатньою для ілюстрації змісту слайда або виступу, але не переобтяжувати сприйняття відомостей; варто вибирати такі зображення, на яких деталі добре розрізняються; на одному слайді мають бути зображення одного стилю (або фотографії, або мальовані зображення) тощо).
- дотримання вимог до оформлення презентації: слайди не повинні бути перенасичені текстом, а містити більше графічних, картографічних та ілюстративних матеріалів; усі слайди бажано оформлювати в одному стилі; у кольоровій гамі презентації рекомендується використовувати не більше ніж 2-3 кольори та 2-3 їх відтінки; для демонстрації презентації на великому екрані з використанням мультимедійного проектора колір тла слайдів має бути світлим; колір тексту має бути контрастним до кольору тла.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за презентацію – **5 балів**.

5 балів ставиться, коли виконані всі вимоги до змісту презентації, повною мірою розкрита тема, дотримана логіка викладу матеріалу, витриманий обсяг презентації, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення слайдів.

4 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, дещо порушена логіка викладу або не зовсім витриманий обсяг презентації, є недоліки в оформленні слайдів.

3 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки у викладі матеріалу; відсутня або порушена логіка викладу; не витриманий обсяг презентації або матеріалу у слайдах; є недоліки в оформленні слайдів.

2 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до презентації, тема висвітлена дуже поверхово або частково; відсутня логіка викладу, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні слайдів.

1 бал виставляється у випадку, коли тема презентації не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг презентації занадто малий; не дотримано вимог до оформлення слайдів.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Контрольні роботи

Контрольна робота проводиться на останньому занятті з розділу. Тривалість виконання контрольних робіт не повинна перевищувати двох академічних годин.

До контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю. У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання контрольної роботи викладач позбавляє можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати перевірки КР доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання. Перескладання КР допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій. Студент, який не з'явився на модульний контроль (незалежно від

причини), має право один раз повторно пройти модульний контроль у визначені викладачем терміни під час поточних консультацій.

Оцінка за контрольну роботу (кількість балів) враховується в процесі розрахунків підсумкової семестрової оцінки.

Максимальна кількість балів за контрольну роботу – **5 балів**.

5 б. ставиться у випадку, коли студент у відповіді на питання продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату географії населення та теоретичного матеріалу з тієї чи іншої теми; вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлене запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань географії населення та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні чи стилістичні помилки.

4 б. ставиться, коли відповідь на питання правильна і майже повна, судження студента з питання мають усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. У відповіді висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Матеріал викладено правильною мовою, без орфографічних та граматичних помилок, але присутні окремі стилістичні помилки.

3 б. ставиться, коли відповідь на запитання неповна, частково помилкова та фрагментарна. Студент не має системних знань з даного питання, не повною мірою володіє понятійно-термінологічним апаратом географії населення в цілому сформований. Студент висвітлює лише один підхід до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні окремі граматичні, фактичні чи стилістичні помилки.

2 б. ставиться, коли у відповіді на питання студент демонструє вкрай поверхові знання з теми. Відповідь неповна та частково помилкова. Студент оперує лише окремими фразами. Понятійно-термінологічний апарат географії населення несформований. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти, часто помилкові. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні, стилістичні або граматичні помилки.

1 б. ставиться, коли відповідь вкрай поверхова та частково помилкова. Студент оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти, часто помилкові. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні, стилістичні або граматичні помилки.

Підсумковий контроль. Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Підсумковий (семестровий) контроль з дисципліни “Географія населення” проводиться у формі **заліку**.

Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової модульної оцінки як суми підсумкових модульних оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх модулів.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, модульного контролю та відповідає підсумковій семестровій модульній оцінці. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни за КМСОНП (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та дворівневою шкалою «зараховано», «не зараховано» та за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку успішності (форма № Н-5.03), Індивідуальний навчальний план студента (форма № Н-2.02), Залікову книжку студента (форма № Н-2.03). Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем. У випадку отримання менше 60 балів (FX в ECTS) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання									Сума
Розділ 1			Розділ 2				Розділ 3		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	100
4	26	14	14	7	7	14	10	4	

T1, T2 ... T7 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Основна

1. Анісімова Г. М., Молнар Й. Й., Молнар Д. С.С. Географія населення: курс лекцій. – Ужгород: СП «ПоліПрінт», 2012. – 212 с.
2. Географія населення: Навч. Посібник / М.П. Крачило. – К.: НМК ВО, 1992. – 180 с.
3. Гладкий О.В., Ішук С.І. Географія міст. Геоурбаністика. Підручник. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2014. – 300 с.
4. Гудзеляк І. І. Географія населення: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
5. Гудзеляк Ірина. Географія населення: навч. посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 126 с.
6. Джаман В. О. Демогеографія: Навчальний посібник / В. О. Джаман, В. П. Круль, Г. Я. Чернюх. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці: «Рута», 2002. – 159 с.
7. Махорін Г.Л. Основи демографії. Курс лекцій / Житомир: Вид-во «Волинь», 2009. – 96 с.

8. Муромцева Ю.І. Демографія: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. –300с.
9. Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студентів гуманітарних і суспільних факультетів вищих навчальних закладів / І.М. Прибиткова. – К.: «АртЕк», 1995. – 256 с.
10. Стадник О. Г. Географія населення з основами демографії — Х.: Вид. група «Основа», 2009. — 112 с.: іл., табл. — (Серія «Бібліотека журналу “Географія”», Вип. 8 (68)). – С 4-7.
11. Сюткін С. І. Географія населення: Курс лекцій для студентів природничо-географічних факультетів інститутів та університетів. – Суми: СумДПУ ім. С.Макаренка, 2002.
12. Топчієв О. Г. Методологічні засади географії: підручник / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова та ін. - Одеса : Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. -352 с.
13. Методологічні засади географії: підручник/О.Г.Топчієв, Д.С.Мальчикова, І.О.Пилипенко, В.В.Яворська. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 366 с.
14. Шаблій О. І. Суспільна географія: у двох кн. / О. І. Шаблій. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – Кн. І. Проблеми теорії, історії та методики дослідження. – 814 с.; Кн. ІІ. Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства. – 706 с.

Допоміжна

1. Голиков А.П. Вступ до економічної і соціальної географії / А.П. Голиков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. – К.: Либідь, 1997. – С.88-130
2. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти / В. О. Джаман. – Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.
3. Джаман В.О. Демогеографічна ситуація в Україні: Конспект лекції. – Чернівці: Рута, 2005. – 24 с.
4. Джаман В.О. До проблеми територіальних особливостей демографічних процесів в Україні // Український географічний журнал. – 1998. – № 3. – С.13-17.
5. Дністрянський М.С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
6. Доценко А.І. Сільське розселення в Україні: динаміка та структура). – К.: НАН України, РВПС України, К.: „Фенікс”, 2010.
7. Доценко А.І. Територіальна організація розселення (теорія та практика). – К.: НАН України, РВПС України, К.: „Фенікс”, 2010.
8. Дронова О.Л.Геоурбаністика: навч. посібник для вищих навчальних закладів. – К.: ВПЦ „Київський ун-т”, 2014.
9. Заклекта О., Шиманська О. Українська трудова еміграція: сутнісні форми та особливості сучасного етапу //Україна: аспекти праці. – 2004. - № 8. – С. 37-40.
10. Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д.В. Географія населення України: Навч. посібник. – Тернопіль, 2007.
11. Заставний Ф. Всеукраїнський перепис населення 2001 р.: аналіз і оцінка // Географія та основи економіки в школі. – 2003. - № 2. – С. 35-39.
12. Заставний Ф. Демографічна ситуація в Україні // Географія та основи економіки в школі. – 2004. - № 1. – С. 39-40.
13. Заставний Ф.Д. Населення України. – Львів: „Край”, „Просвіта”, 1993.– 224 с.
14. Кислий О.Є. Демографічний вимір історії. – К.: Арістей, 2005.- 328 с.
15. Крисаченко В.С. Динаміка населення: популяційні, етнічні та глобальні виміри: Монографія. – К.: НІСД, 2005. – 368 с.: іл.
16. Курач Т.М. Методика картографування динаміки населення // Україн-ський географічний журнал. – 2001. - № 4. – С.29-33.
17. Курило І. Деякі демографічні передумови формування економічної активності та соціальної стратифікації населення України //Україна: аспекти праці. – 2003. - № 8. – С. 19-25.
18. Курило І. Про медико-демографічні чинники формування і відтворення трудового потенціалу населення України //Україна: аспекти праці. – 2001. - № 8. – С.35-41.
19. **Маслова Н.М.** Суспільно-географічний вимір демографічних процесів в Кіровоградській області // Культура народів Причорномор'я. – 2007. - № 104. – С. 76-81.

20. **Маслова Н.М.** До питання географічного трактування окремих категорій демографії / Н.М. Маслова // *Культура народів Причорномор'я*. – 2007. – № 118. – С. 17-22.
21. **Маслова Н.М.** Регіональні особливості геодемографічних процесів на Кіровоградщині // *Географія в інформаційному суспільстві*. Зб. наук. праць. – Т. 2. – К.: ВГЛ Обрії, 2008. – С 87-89.
22. **Маслова Н.М.** Сучасна релігійна ситуація в Кіровоградській області / Н.М. Маслова // *Учені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. Т. 24 (63) - . № 1 - . Географія. - 2010. – с.199-208
23. **Маслова Н.М.** Динаміка етнічного складу та мовної ситуації в умовах соціокультурної рубіжності Кіровоградської області / Н.М. Маслова // *Учені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. – Т. 24 (63)- . № 2, частина 1. - Географія. – 2011. - с.181-188.
24. **Маслова Н.М.** Георелігійна ситуація в Кіровоградській області / Н.М. Маслова // *Україна: географія цілей та можливостей*. Зб. наук. праць. – К.: ВГЛ «Обрії», 2012. – Т. II. – С. 146-150.
25. **Маслова Н.М.** Етномовна складова сучасних соціокультурних процесів в Кіровоградській області / Н.М. Маслова // *Географічна наука і практика: виклики епохи: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 130-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 16-18 травня 2013 р.)* / [Відповід. редактори: доц. В.І. Біланюк, доц. Є.А. Іванов]. У 3-ох томах. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – С. 267-271.
26. **Маслова Н.** Геоконфесійні аспекти поширення протестантизму в Кіровоградській області / Н. Маслова // *Українська географія: сучасні виклики*. Зб. наук. праць у 3-х т. – К.: Прінт-Сервіс, 2016. – Т. II. – С. 195-197.
27. **Маслова Н.** Географічні аспекти диференціації рівня життя населення Кіровоградської області / Наталія М. Маслова // *Conference Proceedings of the II International Scientific Internet-Conference Modern Problems of Improve Living Standards in a Globalized World (December 8, 2017, Opole – Berdyansk – Tbilisi – Slovyansk – Kropyvnytsky)*, 2017; ISBN 978-83- 62683-68-0 (Electronic edition); pp.423-429.
28. **Маслова Н. М.** Конфесійна структура та географія поширення протестантизму в Кіровоградській області // Н. Маслова // *Матеріали обласної науково-практичної конференції «Природничо-наукові дослідження Кіровоградської області: музеєзнавчі аспекти»* // *Збірник наукових праць*. – Кропивницький. – ЦДПУ, 2018.
29. **Маслова Н., Мирза-Сіденко В., Переведенцев В.** Суспільно-географічні аспекти поширення протестантизму в Україні / Н. Маслова, В. Мирза-Сіденко, В. Переведенцев // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. – Серія: Географія*. – 2018. – № 2. – Випуск 45 – С. 77-86.
30. **Маслова Н., Мирза-Сіденко В., Костючик Ю.** Територіальні аспекти диференціації рівня життя населення в Кіровоградській області / Н. Маслова, В. Мирза-Сіденко, Ю. Костючик // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. – Серія: Географія*. – 2018. – № № 2. – Випуск 45 – С. 68-77.
31. **Маслова Н. М., Майстренко Р. С.** Географічний аналіз територіальних відмінностей та причин смертності населення в Україні / Н. М. Маслова, Р. С. Майстренко // *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи» (м. Кропивницький, 21 березня 2019 р.)* // *Збірник наукових праць*. – Кропивницький. – ЦДПУ, 2019.
32. **Маслова Наталія.** Динаміка мовної ситуації в Кіровоградській області упродовж 1970-2001 рр. / Н. М. Маслова // *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи» (м. Кропивницький, 21 березня 2019 р.)* // *Збірник наукових праць*. – Кропивницький. – ЦДПУ, 2019.
33. **Маслова Н.М., Андріященко Д.О.** Географічні та конфесійні аспекти поширення православ'я в Україні та Кіровоградській області / Н. М. Маслова, Д. О. Андріященко //

- Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 1 березня-16 квітня 2020 р.) / за заг. ред. проф. Н.А. Калініченко. Харків: ФОП Озеров, 2020. – С. 92-96.
34. Масляк П.О. Економічна і соціальна географія світу. / П.О.Масляк, І.І.Дахно. – К.: Вежа, 2004. – 279 с.
 35. Матуз О.В. Робочий зошит для практичних занять з географії населення. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»». – 2017 – 84 с.
 36. Немець Л. М., Сегіда К. Ю. Географія населення: українсько-російсько-англійський словник термінів та понять: навчальний посібник – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2011. – 144 с.
 37. Олійник Я.Б. Вступ до соціальної географії: Навч. Посіб./ Я.Б.Олійник, А.В Степаненко– К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – С.126-199.
 38. Пальян З. О. Демографічна статистика: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / З. О. Пальян. – К.: КНЕУ, 2003. – 132 с.
 39. Пуригіна О. Г., Сардак С. Е. Міжнародна міграція: Навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 312 с.
 40. Романцов В.О. Українці на одвічних землях (XVIII- поч. XXI ст.) – 2-ге вид. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2005. – 200 с.
 41. Стеценко С.Г., Швець В.Г. Статистика населення: Підручник. – К: Вища шк., 1993. – 463 с.: іл.
 42. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
 43. Топчієв О.Г., Куделіна С.Б., Яворська В.В. Геодемографічний процес: зміст і функції поняття// Український географічний журнал. – 2000. - № 2. – С.25-27.
 44. Шевчук П. Демографічне районування України як необхідна складова регіонального демографічного прогнозу//Україна: аспекти праці. – 2001. - № 1. – С.18-22.
 45. Яворська В. В. Геодемографічні процеси і геодемографічні райони Українського Причорномор'я: Методологічні і методичні проблеми: Монографія / В. В. Яворська. – Одеса: Астропринт, 2007. – 208 с.
 46. Fellman J., Getis A., Getis J. Human Geography. Landscapes of Human Activities. – Boston; New York, 1997. – 545 p.
 47. Ratzel Fr. Antropogeographie. B., 1882–1891. Bd 1–2.
 48. Flowerdew, Robin; Martin, David. Methods in human geography: a guide for students doing a research project (2nd ed.). - Harlow: Prentice Hall, 2005
 49. Gregory, Derek; Martin, Ron G.; Smith, Graham. Human geography: society, space and social science. - Basingstoke: Macmillan, 1994.
 50. Cloke, Paul J.; Crang, Philip; Goodwin, Mark. Envisioning human geographies.- London: Arnold, (2004).
 51. Cloke, Paul J.; Crang, Phil; Crang, Philip; Goodwin, Mark. Introducing human geographies (2nd ed.). - London: Hodder Arnold, 2005.
 52. Johnston, R.J. The Dictionary of Human Geography (5th ed.). - Blackwell Publishers, London, 2009.
 53. **Maslova Natalia N.** Modern georeligious situation in Central Ukraine // European Applied Studies: modern approaches in scientific researches: Papers of the 1st International Scientific Conference (Volume 1)/ December 17-19, 2012/ - Stuttgart, ORT Publishing, 2012. - P. 359-362.
 54. Moseley, William W.; Lanegran, David A.; Pandit, Kavita. The Introductory Reader in Human Geography: Contemporary Debates and Classic Writings. - Malden, MA: Blackwell Publishing Limited, 2007

5.2. Методичне забезпечення

6. Тексти лекцій (в електронному варіанті).
7. Методичні розробки практичних занять (в електронному та паперовому варіанті)

8. Матеріали в навчальному класі "Географія населення" на освітній платформі Google Classroom

5.3. Інформаційні ресурси (перелік інформаційних ресурсів)

1. Організація Об'єднаних Націй // <http://www.un.org>
2. Представництво ООН в Україні // <http://www.un.kiev.ua>
3. Фонд ООН з народонаселення (UNFPA) // <http://www.unfpa.org>
4. Population Reference Bureau // <http://www.prb.org>
5. Demographic Yearbook System // <http://www.millenniumindicator>
6. United Nations Statistic Division // <http://unstats.un.org/unsd/demographik/products/>
7. ЮНЕСКО // <http://portal.unesco.org>
8. World Urbanization Prospects // <http://esa.un.org>
9. Міжнародна організація праці (МОП) // <http://www.ilo.org.un>
10. Представництво МОП в Україні // <http://www.un.kiev.ua/ilo>
11. Міжнародна організація з міграції (МОМ) // <http://www.iom.org.un>
12. Всесвітня організація з охорони здоров'я // <http://www.who.org.un>
13. Представництво ВООЗ в Україні // <http://www.un.kiev.ua/who>
14. Світовий банк // <http://web.worldbank.org>
15. Державний комітет статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>
16. Результати Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р. // <http://www.ukrcensus.gov.ua>
17. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України // <http://www.idss.org.ua>
18. Світова книга фактів // <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/docs/>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральнотериторіальному державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом закладу вищої освіти і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.
2. Розробляється викладачем. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри і затверджується завідувачем кафедри.